

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

โครงการวิจัยการติดตามการเข้าถึงสิทธิของคนพิการและการพัฒนารูปแบบระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเข้าถึงสิทธิคนพิการตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ ของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมด้านคนพิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการและสอดคล้องกับสถานการณ์ ความต้องการของคนพิการ และบริบทของสังคมไทย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้แนวทางแบบผสมวิธี (mixed methods) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เพื่อสำรวจการเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ จากกลุ่มตัวอย่างคนพิการและ/หรือผู้ดูแลคนพิการ ในพื้นที่โครงการตำบลต้นแบบการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจำนวน 32 ตำบลทั่วประเทศ โดยดำเนินการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10 ของคนพิการในพื้นที่ และมีความสมัครใจในการเข้าร่วมในโครงการวิจัย โดยมีตำบลที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ประกอบด้วย ภาคเหนือ 8 ตำบล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 ตำบล ภาคกลาง ตะวันออก ตะวันตก 11 ตำบล และ ภาคใต้ 5 ตำบล มีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 853 คน วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ประกอบด้วย ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ หรือมีผลงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ตัวแทนหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตัวแทนคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับจังหวัด หน่วยงานภาคเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง คนพิการ ผู้ปกครอง ผู้ดูแล องค์กรด้านคนพิการ และผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ หรือตัวแทนสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการด้านคนพิการ รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี นโยบาย แผนงาน สถานการณ์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูล เชิงคุณภาพ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

อนึ่ง การวิจัยนี้ได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน โดยได้รับการรับรองของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนหลัก คือ ส่วนแรกเป็นผลการศึกษาการเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.) ส่วนที่สองเป็นผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ และส่วนที่สามเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.)

ผลการวิจัยส่วนนี้เป็นผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ตามตัวชี้วัดประกอบด้วย 7 ดัชนี 8 องค์ประกอบ 26 ตัวชี้วัด ดังนี้

ดัชนีที่ 1 สิทธิและความเท่าเทียม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
1. การส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ	1. คนพิการได้รับบัตรประจำตัวคนพิการ	คนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการครบทุกคน มีบางคนที่บัตรหายซึ่งอยู่ระหว่างการขอบัตรใหม่
	2. คนพิการได้รับเบี้ยความพิการ	กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับเบี้ยความพิการประมาณร้อยละ 95 ส่วนที่ไม่ได้รับเบี้ยความพิการคือกลุ่มที่จดทะเบียนใหม่ ยังไม่ครบรอบการรับเบี้ยความพิการ
	3. คนพิการและ/หรือผู้ดูแลได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิคนพิการตามกฎหมาย	คนพิการ/ผู้ดูแลคนพิการได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิทธิในเรื่องต่อไปนี้ พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 มาตรา 20 ในประเด็น การแพทย์ การศึกษา อาชีพ การยอมรับและการมีส่วนร่วม ล่ามภาษา มาตรา 33 การรับคนพิการเข้าทำงานในสถานประกอบการอย่างน้อย 1:100 พบว่า

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
		<p>มีสัดส่วนของคนพิการที่ได้รับความรู้ประมาณ ร้อยละ 60</p> <p>พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ว่าด้วยเรื่องสิทธิประโยชน์ของคนพิการ 26 รายการ พบว่า มีสัดส่วนของคนพิการและ/หรือผู้ดูแลที่ได้รับความรู้และไม่ได้ได้รับความรู้ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือประมาณร้อยละ 50</p> <p>พ.ร.บ. การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ในประเด็นการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตลอดชีพและมีสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นใดสำหรับคนพิการ สามารถเลือกบริการการศึกษา สถานศึกษา รูปแบบใดก็ได้ตามความเหมาะสม ได้รับการศึกษาที่เป็นมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า มีสัดส่วนของคนพิการและ/หรือผู้ดูแลที่ได้รับความรู้ประมาณร้อยละ 70</p>
	<p>4. คนพิการสามารถดำเนินการร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิและดำเนินการคุ้มครองสิทธิคนพิการ</p>	<p>คนพิการครึ่งหนึ่งสามารถร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิกับหน่วยงานราชการหรือเอกชนในตำบลได้ หน่วยงานที่จะสามารถร้องเรียน ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกันสังคมที่ติดต่อ อบต. เทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน พมจ. มูลนิธิปวีณา โรงพัก/สถานีตำรวจ สมาคมผู้พิการ ฯลฯ</p> <p>ส่วนคนพิการที่ไม่สามารถร้องเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ได้เนื่องจากไม่มีผู้ให้คำปรึกษาและไม่รู้จักหน่วยงานที่จะร้องเรียน</p>
	<p>5. คนพิการและหรือผู้ดูแลสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550</p>	<p>คนพิการและผู้ดูแลสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิตามมาตรา 20 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ในด้านต่างๆ ดังนี้</p> <p>การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ การศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การยอมรับและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เบี้ยความพิการ การปรับที่อยู่อาศัยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ประมาณร้อยละ 70</p> <p>ส่วนเรื่องที่คนพิการและผู้ดูแลสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้น้อย คือเรื่อง การได้รับการสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ การได้รับ</p>

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
		การจ้างงานจากหน่วยงานราชการหรือเอกชน และล่ามภาษา มือ
2. การเข้าถึง ข้อมูลข่าวสาร	6. คนพิการและผู้ ดูแลสามารถ เข้าถึงและใช้ ประโยชน์จาก ข้อมูลข่าวสาร ด้านสิทธิ ประโยชน์จากสื่อ หรือหน่วยงาน ต่าง ๆ	ดัชนีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านสิทธิ ประโยชน์ พิจารณาจาก การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูล ข่าวสารด้านสิทธิประโยชน์ จากสื่อวิทยุร้อยละ 80 โทรทัศน์ ร้อยละ 73 แผ่นพับ/ใบปลิว ร้อยละ 49 หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 51 นิตยสาร/วารสาร ร้อยละ 44 อินเทอร์เน็ต ร้อยละ 22 และ สื่อบุคคลของหน่วยงาน ร้อยละ 59 นอกจากนี้ คนพิการส่วน ใหญ่ร้อยละ 92 สามารถการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของ คนพิการในระดับปานกลาง

ดัชนีที่ 2 สุขภาวะคนพิการ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
2.1 การฟื้นฟู สมรรถภาพ ทางการ แพทย์	1. คนพิการได้รับ การบริการตาม ระบบ สาธารณสุข	คนพิการได้รับการบริการตามระบบสาธารณสุข ตาม พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ว่าด้วยเรื่องสิทธิประโยชน์ของคน พิการ - ได้รับการบริการตามระบบสาธารณสุขตามความต้องการ ร้อยละ 72 - ได้รับการบริการตามระบบสาธารณสุขแต่ยังขาดบางเรื่อง ร้อยละ 20 - ประเด็นที่ยังขาดได้แก่ การฟื้นฟูทางการแพทย์ การตรวจ ร่างกายประจำปี การเยี่ยมบ้าน การเดินทาง การมีงานทำ การได้รับอุปกรณ์ช่วยเหลือ - มีคนพิการที่ไม่ได้รับการบริการตามระบบสาธารณสุข ร้อยละ 8 เนื่องจาก ไม่ทราบเกี่ยวกับสิทธิ
	2. คนพิการและ/ หรือผู้ดูแลมี ความรู้ ความ	คนพิการและ/หรือผู้ดูแล - ประมาณครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 53 มีความรู้ความเข้าใจในการดูแล

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
	เข้าใจในการดูแล สุขภาพกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา สามารถดำรง ชีวิตประจำวันได้ ตามศักยภาพ	ตนเองของคนพิการในด้านต่าง ๆ ด้านร่างกาย (การรับประทาน อาหาร การออกกำลังกาย การดูแลด้านสุขอนามัย) ด้านจิตใจ (การยอมรับคนพิการ ภาวะซึมเศร้า การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับ ครอบครัว) ด้านอารมณ์ (การควบคุมอารมณ์ การจัดการ ความเครียด) ด้านสังคม (การมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรมใน ชุมชน) - ส่วนใหญ่มีความรู้ ด้านสติปัญญา (การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ในสถาบันหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ) ด้านดำรงชีวิต ประจำวัน (การทำกิจวัตรประจำวัน การดำรงชีวิตร่วมกับ ครอบครัว)
	3. คน พิ ก า ร ได้รับการตรวจ สุขภาพประจำปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	คนพิการประมาณครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 55 ได้รับการตรวจสุขภาพ ประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ได้รับการตรวจวัด ความดัน รองลงมาคือ ตรวจเลือด ปัสสาวะ และเอกซเรย์ปอด ตามลำดับ มีคนพิการที่ไม่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ร้อยละ 5 เพราะไม่สะดวกในการเดินทาง ไม่มีคำสั่งแพทย์ และคิดว่าร่างกายแข็งแรงอยู่แล้ว

ดัชนีที่ 3 การศึกษา

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
3.1 การส่งเสริม การศึกษา	1. คนพิการ ได้รับการศึกษา ตามระบบที่ กำหนดตรงตาม ศักยภาพของ ตนเอง	คนพิการกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาใน ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมาคือ ไม่ได้ศึกษา ร้อย ละ 34 มัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 8 มัธยมศึกษา ตอนต้น ร้อยละ 3 ปวช. ร้อยละ 1 ปวส. ร้อยละ 1 ตามลำดับ - ไม่ต้องการการศึกษาเพิ่มเติม ร้อยละ 68 - ต้องการการศึกษาเพิ่มเติมร้อยละ 11 ในระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 1 รองลงมาคือปริญญาตรี ร้อยละ 1 ระดับ ปวช. และ ปวส. ร้อยละ 1
	2. คนพิการ ได้รับการ	ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านการศึกษา ร้อยละ 40 โดยได้รับ การสนับสนุนเรื่อง การฝึกอาชีพ ทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
	สนับสนุนช่วยเหลือด้านการศึกษา	
	3. คนพิการสำเร็จการศึกษาในช่วงชั้นของการศึกษาหรือตามแผนการศึกษา รายบุคคล (IEP)	สำเร็จตามแผนการศึกษารายบุคคล ร้อยละ 45

ดัชนีที่ 4 อาชีพ การจ้างงานและรายได้

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
3.1 การฝึกอาชีพและการมีรายได้	1. คนพิการ และ/หรือผู้ดูแลได้รับคำแนะนำคำปรึกษาด้านอาชีพ	คนพิการส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 60 รองลงมาคือประกอบอาชีพ ร้อยละ 22 - ลักษณะการประกอบอาชีพของคนพิการ พบว่าส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพ กลุ่มอาชีพโดยประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จักสาน ก่อสร้าง ดนตรีไทย ดูแลคนชรา ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ค้าขาย ทำการเกษตร นวดแผนไทย และรับจ้างทั่วไป - ได้รับคำแนะนำในการฝึกอาชีพร้อยละ 51
	2. คนพิการและ/หรือผู้ดูแลสามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามหลักสูตรฝึกวิชาชีพ	- คนพิการส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการอบรมการฝึกอาชีพร้อยละ 73 เพราะขาดความสะดวกในการเดินทาง สภาพร่างกายไม่เหมาะสม - คนพิการได้รับการอบรมหรือศึกษาหลักสูตรฝึกวิชาชีพร้อยละ 17 และสำเร็จตามหลักสูตรฝึกอาชีพ
	3. คนพิการและ/หรือผู้ดูแลเข้าถึงและใช้	คนพิการส่วนใหญ่ไม่ได้กู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ ร้อยละ 74 และ กู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ ร้อยละ 22 ผู้ดูแลคนพิการ ส่วนใหญ่ไม่ได้กู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ ร้อย

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
	ประโยชน์จากแหล่งกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ	ละ 74 และกู้ยืม เงินเพื่อประกอบอาชีพ ร้อยละ 18 แหล่งทุนที่คนพิการและผู้ดูแลคนพิการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ จากกองทุนหมู่บ้าน กองทุนผู้พิการ ธกส. สหกรณ์เงินกู้ของผู้สูงอายุ สำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
	4. คนพิการและ/หรือผู้ดูแลมีอาชีพและมีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ	- รายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากประกอบอาชีพของคนพิการ เท่ากับ 6,972 บาท รายจ่ายเฉลี่ย/เดือนเท่ากับ 5,121 บาท ในภาพรวมคนพิการมีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ารายจ่ายเล็กน้อย ซึ่งอาจไม่เพียงพอในกรณีมีรายจ่ายฉุกเฉินและจำเป็นเกิดขึ้น
	5. คนพิการได้รับการจ้างงานผ่านระบบบริการจัดหางานคนพิการ	คนพิการส่วนใหญ่ ไม่เคยใช้บริการจัดหางาน ร้อยละ 85 และได้งานจากบริการจัดหางาน ร้อยละ 2

ดัชนีที่ 5 การออกสู่สังคม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
5.1 การร่วมกิจกรรมทางสังคม	1. คนพิการได้รับการฝึกทักษะการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับเป้าหมายของตนเอง	- ไม่ได้รับการฝึกทักษะการดำเนินชีวิต เช่น การฝึกนั่ง การขยับร่างกาย ฯลฯ ร้อยละ 70 เนื่องจากสามารถดูแลตัวเองได้ สามารถฝึกเองได้ - ได้รับการฝึกทักษะการดำเนินชีวิต ร้อยละ 24 ในเรื่องการเคลื่อนไหวของร่างกาย ด้านสติปัญญา จากโรงพยาบาล สมาคมผู้พิการ ศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการกลุ่มผู้สูงอายุ อบต. และ อสม. - คนพิการต้องการเสริมทักษะในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาด้านอารมณ์และสติปัญญา - คนพิการ ไม่ได้รับกายอุปกรณ์ ในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตร้อยละ 31 และได้รับร้อยละ 16 อุปกรณ์ที่ได้รับ เช่น ขาเทียม เครื่องช่วยฟัง เครื่องช่วยเดิน รถนั่ง รถเข็น รถโยก คนพิการมีความต้องการกายอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม ได้แก่ ขาเทียม ไม้เท้า เครื่องช่วยฟัง รถคนพิการ เบาะนอน

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
		นอกจากนี้ คนพิการส่วนหนึ่งไม่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต ร้อยละ 28 เพราะไม่จำเป็นต้องใช้ ไม่รู้จักหน่วยงานที่รับเรื่อง และอุปสรรคด้านร่างกายทำให้ไม่สามารถใช้อุปกรณ์ได้ กายอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวก ที่คนพิการต้องการเพิ่มเติม ได้แก่ ไม่เท่า เครื่องช่วยฟัง รถเข็น รองเท้าคนพิการ ห้องน้ำคนพิการ
	2. คนพิการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักศาสนา วัฒนธรรม วัฒนธรรม ประเพณี	คนพิการส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม ด้านประเพณี ร้อยละ 66 รองลงมาคือ ด้านศาสนา ร้อยละ 64 ด้านวัฒนธรรมร้อยละ 53 และด้านสังคม ร้อยละ 1
	3. คนพิการได้รับสิทธิการมีผู้ช่วยคนพิการตามระเบียบคณะ-กรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ การมีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยเหลือคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแล และสิทธิของผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ. 2552	คนพิการครึ่งหนึ่ง ไม่ได้รับสิทธิในการมีผู้ช่วยคนพิการ ร้อยละ 50 เพราะมีคนในครอบครัวดูแล ไม่ต้องการ ช่วยเหลือตัวเองได้ และคนพิการส่วนใหญ่ได้รับการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ร้อยละ 54 และไม่ได้รับการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ร้อยละ 37 เพราะที่อยู่อาศัยคืออยู่แล้ว สามารถปรับปรุงเองได้ ไม่ต้องการ
	4. คนพิการและ/หรือผู้ดูแลได้รับการฝึกอบรมในการอยู่ร่วมกับครอบครัวด้วยความภาคภูมิใจ	วิธีการพูดคุยกับสมาชิกในครอบครัว ฝึกการพูดหลังใส่เครื่องช่วยฟัง การใช้ภาษามือ การดูแลด้านสุขอนามัย การทำกายภาพบำบัด ฝึกช่วยเหลือตัวเองในกิจกรรมประจำวัน การดูแลเรื่องการกินยาอย่างต่อเนื่อง ประมาณร้อยละ 50 และการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation and Mobility) และสมาชิกในครอบครัวได้รับการฝึกการดูแลคนพิการ ร้อยละ 30

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
	ในตนเอง	
	5. การรวมกลุ่ม คนพิการ ชมรม คนพิการ เป็น กลุ่มช่วยเหลือ กันเอง	คนพิการส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมชมรมหรือกลุ่ม ร้อยละ 85 เพราะไม่สะดวกในการเดินทาง ไม่ประสงค์ในการเข้าร่วม อุปสรรคด้านร่างกาย อายุมาก มีคนพิการบางส่วนเข้าร่วมชมรม ร้อยละ 15 ได้แก่ ชมรมคนพิการ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ สมาคมคนพิการ สภาคเด็ก และเยาวชน อสม. สัจจะสะสมทรัพย์ เป็นต้น
	6. คนพิการและ/ หรือผู้ดูแลมีส่วน ร่วมประชุม กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการที่ เกี่ยวข้องกับงาน คนพิการใน หน่วยงาน ราชการ	คนพิการ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 60 รองลงมาคือ ได้เข้าร่วมประชุม ร้อยละ 40 ในจำนวนนี้ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงานร้อยละ 1 เช่น กรรมการหมู่บ้าน อสม. นอกจากนี้ ยังมีนโยบายหรือแผนงาน โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการที่ คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ ได้มีส่วนร่วมในการผลักดัน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายหรือแผนงาน ร้อยละ 67 เหตุผลเพราะไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ ติดภาระงาน ไม่สะดวกในการเดินทาง วุฒิภาวะยังไม่เพียงพอ ผู้มีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายหรือแผนงานร้อยละ 16 เหตุผลเพราะ ต้องการแสดงศักยภาพของคนพิการ ต้องการให้เกิดโครงการที่ตอบสนองความต้องการของคนพิการ และต้องการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ดัชนีที่ 6 กีฬาและนันทนาการ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
6.1 กีฬาและ นันทนาการ	1. คนพิการ สามารถเข้าร่วม กิจกรรมการเล่น กีฬาและ นันทนาการ	คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการประมาณ ร้อยละ 60 เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาที่บ้าน และการฟังเพลง ร้องเพลง เล่นดนตรี ส่วนกีฬาสากล กีฬาสัมพันธ์คนพิการ การสะสม วัตถุสิ่งของ และการแสดงศิลปะ หรืองานสร้างสรรค์ คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการเข้าร่วมร้อยละ 30

ดัชนีที่ 7 สิ่งอำนวยความสะดวก

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิ
7.1 คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกของหน่วยงานราชการและเอกชน	1. คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกของหน่วยงาน	คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกของหน่วยงานราชการและเอกชนตามกฎหมายกระทรวงเรื่องกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกจากโรงพยาบาล ร้อยละ 86 รองลงมาคือ สถานีอนามัยร้อยละ 71 อาคารที่ทำการของราชการร้อยละ 37 ศูนย์บริการสาธารณสุขร้อยละ 36 สถานพยาบาล ร้อยละ 34 สถานศึกษา ร้อยละ 22 อาคารที่ทำการของรัฐวิสาหกิจร้อยละ 21 ห้างสรรพสินค้า ร้อยละ 19 สถานีขนส่งมวลชน ร้อยละ 13 สนามกีฬา ร้อยละ 9 ศูนย์การค้าร้อยละ 9 โรงแรมหอประชุม ร้อยละ 5 และหอสมุดและพิพิธภัณฑ์สถานของรัฐและโรงแรมสรรพ ร้อยละ 3
	2. คนพิการพึงพอใจการใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกในหน่วยงานราชการและเอกชน	คนพิการส่วนใหญ่พึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในหน่วยงานราชการร้อยละ 78 โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับปานกลาง ร้อยละ 30 รองลงมาคือ ระดับมากร้อยละ 25 ระดับมากที่สุด ร้อยละ 9 ระดับน้อยที่สุดร้อยละ 8 และระดับน้อย ร้อยละ 3 ส่วนความพึงพอใจของสิ่งอำนวยความสะดวกในหน่วยงานเอกชนของคนพิการ พบว่าพอใจร้อยละ 68 โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับปานกลาง ร้อยละ 29 รองลงมาคือ ระดับมาก ร้อยละ 20 ระดับมากที่สุด ร้อยละ 8 ระดับน้อย ร้อยละ 5 และระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 4

โดยสรุปแล้วสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ ของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ มีประเด็นหลักๆ ที่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ ได้แก่

- ดัชนีสิทธิและความเท่าเทียม คนพิการและผู้ดูแลสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้น้อยในเรื่อง การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ การได้รับการจ้างงานจากหน่วยงานราชการหรือเอกชน และล่ามภาษามือ คนพิการสามารถใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของคนพิการได้ในระดับปานกลาง

- ดัชนีการรับบริการสาธารณสุข คนพิการเกินครึ่งได้รับการบริการตามระบบสาธารณสุขตามความต้องการ ส่วนที่ยังขาด ได้แก่ การฟื้นฟูทางการแพทย์ การตรวจร่างกายประจำปี การเยี่ยมบ้าน และการได้รับอุปกรณ์ช่วยเหลือ
- ดัชนีด้านการศึกษา คนพิการส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและไม่ได้ศึกษาจำนวนจำนวนเท่าๆ กัน ยังได้รับความช่วยเหลือด้านการศึกษาน้อย กรณีคนพิการที่อยู่ในระบบการศึกษาจะสำเร็จการศึกษาตามแผนการศึกษาน้อยเพราะมีอุปสรรคด้านร่างกาย
- ดัชนีด้านอาชีพ การจ้างงานและรายได้ คนพิการเกินครึ่งไม่ได้ประกอบอาชีพ และ ไม่ได้รับการอบรมการฝึกอาชีพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านร่างกาย คนพิการส่วนใหญ่ไม่เคยใช้บริการจัดหางาน รายได้เฉลี่ยจากประกอบอาชีพของคนพิการ สูงกว่ารายจ่ายเพียงเล็กน้อย ทำให้มีข้อจำกัดในการออม และอาจไม่เพียงพอในกรณีมีรายจ่ายฉุกเฉินและจำเป็นเกิดขึ้น
- ดัชนีการออกสู่สังคม คนพิการส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกทักษะชีวิต (ร้อยละ 70) บางส่วนไม่ได้รับกายอุปกรณ์ สิ่งที่คนพิการต้องการเพิ่มเติม ได้แก่ ไม่เท่า เครื่องช่วยฟัง รถเข็น รองเท้าคนพิการ ห้องน้ำคนพิการ และส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมชมรมหรือกลุ่มต่างๆ
- ดัชนีด้านกีฬาและนันทนาการ คนพิการส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของสังคม
- ดัชนีสิ่งอำนวยความสะดวก คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกของหน่วยงานราชการและเอกชน ส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาล ส่วนสถานที่อื่นๆ เข้าถึงได้บางส่วน

1.3.2 รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินงาน ขอบเขตของการวิจัย และผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ ดังนี้

1) วิธีการดำเนินงาน

งานวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินงานเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ ดังนี้

(1) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบกลไก ผ่านกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารรายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา ตั๋วบทกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสวัสดิการของคนพิการ ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติ ทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการผ่านทั้งการเก็บข้อมูลจากแบบสำรวจ และการเก็บข้อมูลเชิงลึก ทั้งการสัมภาษณ์บุคคล การประชุมอภิปรายกลุ่มย่อย การวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการศึกษา

(2) การพัฒนารูปแบบ ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทางคณะผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลมาจัดกลุ่มประเภทข้อมูล เปรียบเทียบคุณลักษณะของข้อมูล และวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

(3) การนำเสนอเพื่อปรับปรุงรูปแบบ เป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการตรวจสอบรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและภาคีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียหลัก หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อรับฟังความคิดเห็น ความเป็นไปได้ ข้อจำกัด ตลอดจนมุ่งค้นหาแนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงของรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง

2) ขอบเขตเชิงเนื้อหาของการพัฒนารูปแบบ

คำว่ารูปแบบในการศึกษานี้ หมายถึง การอธิบายเชิงทฤษฎีที่ช่วยให้เข้าใจว่า การบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ ควรเป็นไปในลักษณะไหน ซึ่งเป็นรูปแบบทางเลือกที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการนำไปประยุกต์ใช้

3) ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

จากกระบวนการดำเนินงานและขอบเขตเชิงเนื้อหาข้างต้น งานวิจัยนี้สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ 5 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การบริหารจัดการระบบสวัสดิการโดยรัฐในลักษณะรัฐสวัสดิการ

(Welfare State)

เป็นการบริหารจัดการที่เน้นการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (state/ government) จะมุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการระบบสวัสดิการสำหรับคนพิการในเชิงโครงสร้าง (structuration) เพื่อให้เกิดระบบทั้งในแง่ของการคุ้มครอง ส่งเสริมผู้พิการในรูปแบบของการจัดสวัสดิการ ซึ่งการดำเนินการหรือการบริหารจัดการดังกล่าวอาจอยู่ในรูปของการกำหนดนโยบาย การออกกฎหมายและการปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนพิการอย่างเหมาะสมตามสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงการวิเคราะห์พิจารณาประเภท การส่งเสริมสิทธิด้านสวัสดิการของคนพิการ และแนวทางการเข้าถึงสิทธิในลักษณะต่างๆ เช่น สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย สวัสดิการด้านการศึกษา การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลด้านสิทธิ หรือการพัฒนารูปแบบระบบสนับสนุนทางสังคมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของคนพิการ เช่น สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ดูแลคนพิการ หรือมาตรการทางภาษีและสิทธิประโยชน์ต่างๆ สำหรับองค์กรที่รับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น

รูปแบบที่ 2 การบริหารจัดการระบบสวัสดิการโดยการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจเอกชน (Social Entrepreneur)

เป็นรูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสำหรับคนพิการที่เน้นบทบาทและการทำหน้าที่ขององค์กรภาคธุรกิจเอกชนโดยมีฐานความคิดหลักที่ต้องการให้องค์กรเหล่านี้มีความตระหนักและร่วมรับผิดชอบต่อสังคม (คนพิการ) โดยความตระหนักและความรับผิดชอบต่อสังคมได้แสดงผ่านเพียงแต่การจัดกิจกรรมที่นำเอาผลกำไรที่เกิดขึ้นภายหลังประกอบการสิ้นปีมาดำเนินการ หากแต่ความรับผิดชอบต่อสังคมควรเกิดขึ้นในระดับนโยบายและแผนงานขององค์กรว่าจะมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อคนพิการอย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นตั้งใจขององค์กร

รูปแบบที่ 3 การบริหารจัดการระบบสวัสดิการโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรคนพิการ (Social Cohesion)

เป็นรูปแบบที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้คนพิการได้แสดงออกซึ่งความต้องการเฉพาะของคนพิการผ่านการรวมกลุ่ม หรือการรวมตัวเป็นองค์กร เน้นการดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การพึ่งตนเอง ซึ่งการรวมกลุ่มเพื่อการดำเนินกิจกรรมนั้นจำเป็นต้องได้รับเสริมหนุนทั้งด้านศักยภาพและทรัพยากร (ทั้งนี้ ลักษณะวิธีการที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว จะเห็นได้จากข้อกำหนดของกองทุนส่งเสริมคนพิการ)

รูปแบบที่ 4 การบริหารจัดการระบบสวัสดิการโดยชุมชนท้องถิ่น (Local Management)

เป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่เน้นการทำงานในระดับพื้นที่หรือการทำงานเชิงพื้นที่ ที่มองว่าการทำงานของหน่วยงาน องค์กรระดับพื้นที่ ถือเป็นการทำงานที่ใกล้ชิดและมีความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างดี การทำงานของหน่วยงานในระดับพื้นที่จึงเป็นการทำงานที่ตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงตามความต้องการ และทัน่วงที อีกทั้งรูปแบบการทำงานจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงประเด็นปัญหาเพราะรูปแบบการทำงานที่เกิดขึ้นจะถูกออกแบบตามลักษณะปัญหาดังที่ปรากฏ รูปแบบการทำงานแบบนี้ จึงเน้นที่ศักยภาพของท้องถิ่นพื้นที่ที่ต้องมีการศึกษาความต้องการของพื้นที่ วิเคราะห์และประเมินความต้องการของพื้นที่ เพื่อออกแบบกิจกรรมโดยสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหา

รูปแบบที่ 5 การบริหารจัดการระบบสวัสดิการแบบพหุลักษณะ (Pluralism)

เป็นรูปแบบที่เน้นการผสมผสานขององค์ประกอบที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน องค์กรชุมชน ตลอดจนภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ผ่านรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการ ซึ่งการบริหารจัดการระบบสวัสดิการแบบพหุลักษณะนั้น จำเป็นต้องมีการวาง

เป้าหมายที่ชัดเจนตรงกัน กำหนดแนวทางการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน เพื่อให้การทำงานไม่เกิดความสับสนและทับซ้อนบทบาทกันในลักษณะของการบริหารความหลากหลาย

4) เงื่อนไขในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการ

ในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการทั้ง 5 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น มีเงื่อนไขที่ควรพิจารณาทั้งเงื่อนไขร่วม (Generic Condition) ที่ต้องประกอบอยู่เป็นพื้นฐาน และเงื่อนไขเฉพาะ (Specific Condition) อันหมายถึงเงื่อนไขที่ควรต้องมีเพื่อ ส่งเสริมให้สามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการให้เกิดขึ้นได้ โดยเงื่อนไขดังกล่าว สามารถกล่าวได้ดังนี้

(1) บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ

การทำงานหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในฐานะบทบาทผู้ให้การสนับสนุน ส่งเสริม ในลักษณะการสนับสนุนแนวคิดในการทำงาน การสนับสนุนเทคนิควิชาการและความรู้ การสนับสนุนในแง่ทรัพยากรและการประสานถือเป็นการหน้าที่ของรัฐบาลสวัสดิการแนวใหม่ที่มุ่งให้ภาคีองค์กรทั้งภาคธุรกิจ ภาคประชาชน และชุมชนได้แสดงบทบาทการเป็นเจ้าของร่วมโดยรัฐจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำ สนับสนุน สร้างการเรียนรู้ และยกระดับการทำงานของภาคี ซึ่งเงื่อนไขนี้ถือเป็นเงื่อนไขทั่วไปหรือเงื่อนไขพื้นฐานควรเกิดขึ้นทั้ง 5 รูปแบบ

(2) กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของระบบการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการ ซึ่งการมีส่วนร่วมมิได้หมายความว่าเพียงแต่การเข้าร่วมกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นเท่านั้น หากแต่การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย การออกแบบแนวทางการดำเนินการทั้งการบริหารจัดการและการดำเนินการได้อย่างถูกต้องตามแนวคิดพื้นฐานของสิทธิและสอดคล้องต่อความต้องการของคนพิการ เพื่อตอบสนองความต้องการตามสิทธิที่พึงมีพึงได้ และมีความหมายหลากหลายของวิธีการที่จะนำไปสู่ความต้องการจำเป็นของคนพิการได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม

ดังนั้น กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมควรต้องมีการออกแบบให้ฝังตัวอยู่ในกิจกรรม ซึ่งเงื่อนไขนี้ถือเป็นเงื่อนไขทั่วไปหรือเงื่อนไขพื้นฐานที่ควรเกิดขึ้นทั้ง 5 รูปแบบเช่นเดียวกัน

(3) การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

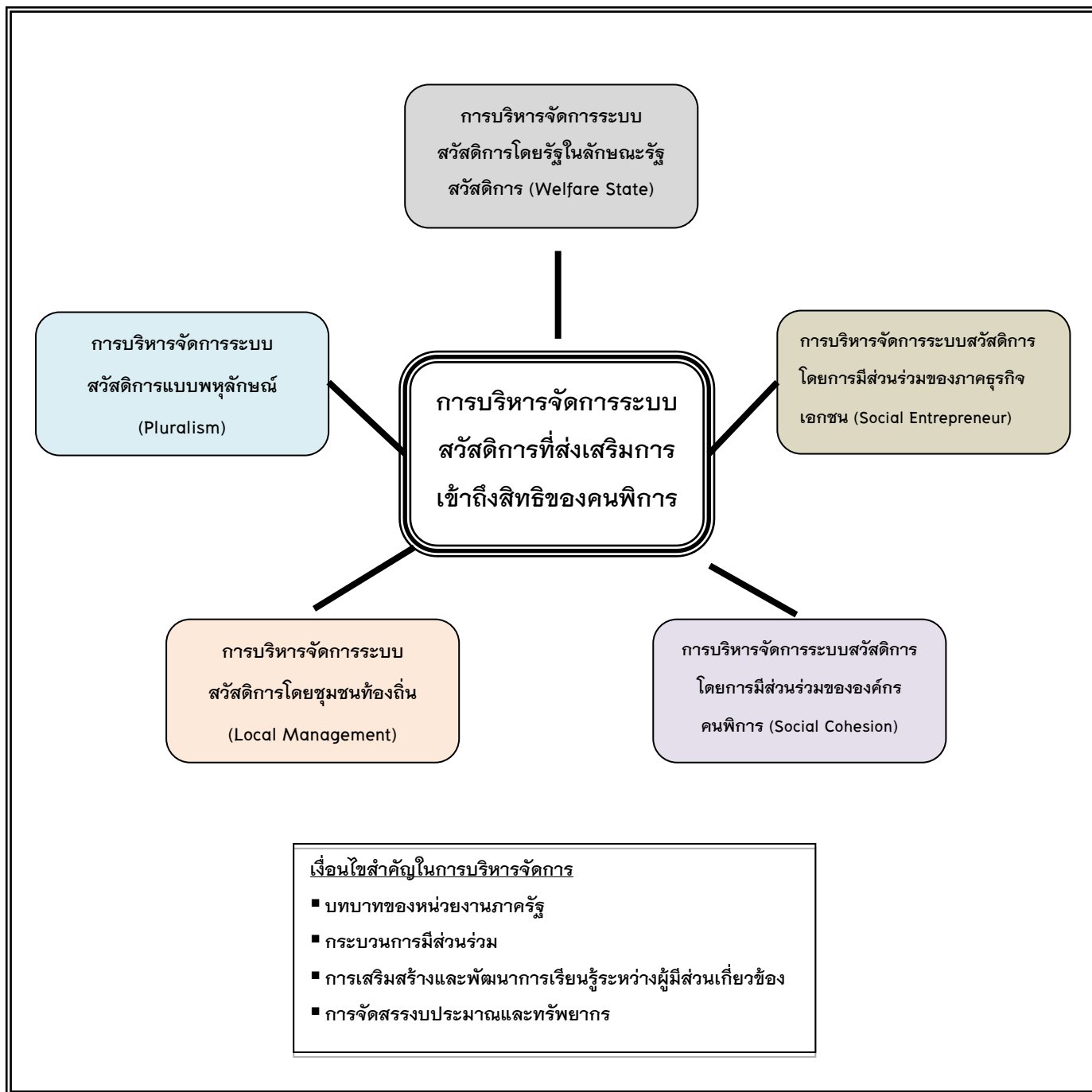
การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับคนพิการ อธิบายได้ว่า เป็นการสร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการการเข้าถึงสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือหุ้นส่วนทางสังคม รวมทั้งเป็นการสร้างการเรียนรู้ในพื้นที่ปฏิบัติการ (การดำเนินการระดับพื้นที่) อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นมุมมองที่มีต่อคนพิการเพื่อให้ตระหนักคุณค่าความเป็นมนุษย์ และสิทธิในฐานะที่มีเป็น

บุคคลที่มีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเองเฉกเช่นคนทั่วไป ตัวอย่างเช่น การสร้างการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการสวัสดิการในชุมชน ซึ่งความหมายว่า ชุมชนได้เรียนรู้เข้าใจ และตระหนักถึงสิทธิ และความสำคัญที่ต้องมีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับคนพิการ ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถเรียนรู้และจัดการปัญหาคนพิการที่เกิดขึ้นได้ ผ่านการระดมความคิดเห็น การค้นหาศักยภาพและทุนภายในชุมชน การประสานความร่วมมือหรือทรัพยากรระหว่างชุมชน เป็นต้น เงื่อนไขนี้อาจเป็นเงื่อนไขเฉพาะที่น่าจะมีในรูปแบบที่ 3, 4 และ 5

(4) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร

การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการบริหารจัดการระบบสวัสดิการ เปรียบเหมือนการใช้งบประมาณเป็นเครื่องมือในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการ โดยงบประมาณจะต้องมีการจัดสรรเพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสม สิ่งสำคัญที่ต้องมีในการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร คือ การกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อตอบสนองต่อสิทธิและความต้องการจำเป็นของคนพิการ และความแยกคางในวิธีคิดและวิธีการด้านสวัสดิการ ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมคุณค่าและคุณภาพชีวิตของคนพิการ ซึ่งความต้องการจำเป็นของคนพิการที่ควรได้รับอาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ได้รับสวัสดิการในรูปแบบตัวเงินเพียงอย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การมีระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ โอกาสทางการศึกษา หรือการส่งเสริมความมั่นคงทางรายได้และการมีงานทำ ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่ควรเกิดขึ้นในแง่การบริหารจัดการระบบสวัสดิการก็คือ ไม่ใช่การแจกเงินหรือวัตถุสิ่งของหากแต่เป็นการใช้เงินหรือทรัพยากรเป็นเครื่องมือหรือเป็นตัวผลักดันให้เกิดระบบสวัสดิการตามความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นจริง เงื่อนไขนี้อาจเป็นเงื่อนไขเฉพาะที่น่าจะมีในรูปแบบที่ 1, 2, 3, และ 4

รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการและเงื่อนไขของการบริหารจัดการระบบสวัสดิการดังกล่าวข้างต้นสรุปเป็นแผนภาพดังตงตอไปนี้

แผนภาพ รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

1.3.3 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ

นอกจากการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะผู้วิจัยยังได้ออกแบบการดำเนินงานที่ผนวกวัตถุประสงค์ด้านการเรียนรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญของการติดตามการเข้าถึงสิทธิของคนพิการที่ต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการติดตามสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการดังกล่าวนี้ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.) มิได้เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเองโดยลำพัง แต่ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม อาทิเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล มูลนิธิฯ สมาคมต่างๆ ในพื้นที่ โดยกิจกรรมที่ออกแบบไว้นั้น ดำเนินการในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรภาคีที่เกี่ยวข้อง ให้มีศักยภาพที่จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะความรู้ทักษะ ด้านการสำรวจ วิเคราะห์ รวบรวม จัดเก็บ และนำเสนอข้อมูลสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ โดยใช้มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการที่ พก. พัฒนาขึ้น เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

1) แนวคิดการพัฒนาศักยภาพเครือข่าย

ศักยภาพที่จะจัดให้มีการพัฒนาขึ้นโดยคณะผู้วิจัยผู้รับผิดชอบโครงการนี้ วางอยู่บนฐานคิดที่ว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้ปฏิบัติมีความสำคัญมากต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลักดันนวัตกรรมเรื่องใดๆ ซึ่งในสังคมยุคขับเคลื่อนด้วยความรู้นั้น มุ่งสร้างแรงขับเคลื่อนจากภายใน หลีกเลี่ยงการควบคุมสั่งการ ยอมรับการเรียนรู้จากความผิดพลาดได้ อันจะเป็นการบรรลุเป้าหมายด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน มากกว่าเพียงความสำเร็จของโครงการหรือแผนงานตามตัวชี้วัด

โดยศักยภาพที่ดำเนินการพัฒนานี้ ผ่านการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น เช่น เรื่องแนวคิดการเข้าถึงสิทธิและระบบสวัสดิการของคนพิการ มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ กระบวนการทำวิจัย เครื่องมือในการทำวิจัย การจัดเก็บ การรวบรวม และการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการจัดทำรายงานการนำเสนอผลการวิจัย เป็นต้น

2) การออกแบบการพัฒนาศักยภาพ

การวิจัยนี้ได้ออกแบบการพัฒนาศักยภาพ ในลักษณะของหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยมีหลักการสำคัญ คือ พัฒนาศักยภาพบุคลากร/ผู้ปฏิบัติงานให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการฝึกอบรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น เรียนรู้บนเรื่องงานจริง เรียนรู้แบบเชื่อมโยงข้ามกลุ่มข้ามพื้นที่ เรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ผ่านปฏิบัติการ (interactive learning through action) เป็นต้น

3) วัตถุประสงค์

หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (1) เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะด้านการติดตามสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการแก่บุคลากรผ่านกระบวนการวิจัย
- (2) เพื่อสร้างความตระหนักในการพัฒนาคุณภาพการจัดการ คุณภาพผลงานและคุณภาพการเรียนรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/เป้าหมายด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
- (3) เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการไปใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ
- (4) เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

4) กระบวนการพัฒนาศักยภาพ

กระบวนการพัฒนาศักยภาพ ใช้รูปแบบการฝึกอบรมโดยจัดเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผสมผสานเนื้อหาความรู้เชิงวิชาการและการฝึกทักษะจากปฏิบัติการจริง โดยทดลองใช้มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการที่ พก. พัฒนาขึ้นเป็นตัวอย่างในการทดลองฝึกปฏิบัติ

ในส่วนของการให้ความรู้เชิงวิชาการนั้น ได้สนับสนุนเอกสารเพื่อการเรียนรู้ในลักษณะเป็นเอกสารประกอบการบรรยายหรือบทรำเสนอ (powerpoint) และในส่วนของการฝึกปฏิบัตินั้น ได้กำหนดโจทย์ (ใบงาน) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาทางวิชาการ

กระบวนการพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการรวม 2 ครั้ง แต่ละครึ่งออกแบบกระบวนการที่มีจุดมุ่งเน้นตามลำดับความสำคัญและสถานการณ์ ดังนี้

ครั้งที่ 1: เวที “การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ” เนื่องจากเป็นการประชุมครั้งแรก การออกแบบหลักสูตร จึงเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมในเรื่องสิทธิตามกฎหมายของคนพิการ ความเป็นมาและความสำคัญของการมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ และการให้ความรู้ด้านเครื่องมือในการขับเคลื่อนมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ และเปิดโอกาสให้ภาคีมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการโดยการระดมความคิดเห็น เพื่อเตรียมความพร้อมของภาคีก่อนปฏิบัติการจริง การประชุมครั้งนี้ จัดโดยสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.) โดยคณะผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบกระบวนการและเป็นวิทยากรให้ความรู้

: ดำเนินการเมื่อวันที่ 19 -21 พฤษภาคม 2556 ณ โรงแรมทีเค พาเลซ กรุงเทพฯ มีภาคีเครือข่ายและบุคลากรของ พก. เข้าร่วมประชุมรวม 54 คน

ครั้งที่ 2 : เวที “การพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยในการขับเคลื่อนมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ” จัดโดยคณะผู้วิจัย เป็นเวทีต่อเนื่องจากครั้งที่ 1 โดยหลังจากจบเวทีการประชุมครั้งที่ 1 มีข้อตกลงร่วมระหว่างคณะผู้วิจัย และภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วมประชุม กำหนดให้ภาคนำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ (ที่ผ่านการปรับแก้ไขจากการระดมความเห็นร่วมกันแล้ว) ไปใช้ในการสำรวจจัดเก็บข้อมูลจริงในพื้นที่ จากนั้นจะนำข้อมูลที่ร่วมกันจัดเก็บมาเรียนรู้ร่วมกัน เวทีครั้งที่ 2 นี้ จึงมุ่งเน้นประสบการณ์การจัดเก็บข้อมูลจากสถานการณ์จริง และนำข้อมูลนั้นมาเป็นตัวอย่งการเรียนรู้ เพื่อยกระดับจากสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการที่ค้นพบไปสู่การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการต่อไป

: ดำเนินการเมื่อวันที่ 29 -30 สิงหาคม 2556 ณ โรงแรมเอเชีย แอร์พอร์ต ศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดปทุมธานี มีภาคีเครือข่ายและบุคลากรของ พก. เข้าร่วมประชุมรวม 26 คน

5) ขอบเขตเนื้อหา

โครงสร้างหลักสูตร แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความรู้พื้นฐานด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ ประกอบด้วย สถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ สิทธิคนพิการตามกฎหมาย มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ และการบรรยายพิเศษจากผู้ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ

ส่วนที่ 2 เครื่องมือการติดตามสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ ประกอบด้วย การวิจัย เครื่องมือการวิจัย การจัดเก็บ การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ รวมทั้งการเขียนรายงานการวิจัย

ส่วนที่ 3 การฝึกปฏิบัติ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistics Package for the Social Sciences) ทุกขั้นตอน (การกำหนดตัวแปร การลงรหัส การวิเคราะห์ การแปลผล ฯลฯ) และออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูลตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ และการแลกเปลี่ยนความเห็น บทเรียนจากการทำงานบนฐานปฏิบัติการจริงของเครือข่าย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเข้าถึงสิทธิของคนพิการจากข้อมูลปฏิบัติการของเครือข่าย และระดมความเห็นเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

6) ผลการพัฒนาศักยภาพ

(1) ผลการพัฒนาศักยภาพตามหลักสูตร

ผลการพัฒนาศักยภาพในภาพรวมเกิดความสำเร็จตามที่วางไว้ กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาศักยภาพมีความพึงพอใจในกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพจากการวิจัยนี้ค่อนข้างสูง บรรลุผลด้านการสร้างความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดี ผู้รับการพัฒนาศักยภาพมีความพึงพอใจ ได้รับความรู้ ทักษะที่สามารถนำไปใช้งานได้จริงทั้งในด้านการติดตามสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ และสามารถนำไปประยุกต์กับงานอื่นๆ ที่ต้องมีการติดตามสถานการณ์ในลักษณะเดียวกัน และภาคีหลายพื้นที่ประสงค์ให้มีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพภาคีครั้งนี้ ยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านปฏิบัติการ ระหว่างภาคีเครือข่าย ที่ร่วมแบ่งปันประสบการณ์ บทเรียนและแนวทางการจัดการของแต่ละพื้นที่ นับเป็นตัวอย่างการเรียนรู้ที่ดีรูปแบบหนึ่ง

(2) ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม

ทุกครั้งที่มีการจัดประชุมพัฒนาศักยภาพ คณะผู้วิจัย จะจัดให้มีการประเมินความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมโดยให้ความสำคัญกับความคาดหวัง (ความต้องการ) ในการเข้าร่วมกิจกรรม ผลที่เกิดขึ้นหลังเข้าร่วมกระบวนการเมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับ ข้อเสนอแนะต่อการจัดการประชุมและอื่นๆ และความพึงพอใจในภาพรวมต่อกระบวนการในเวที โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ร่วมประชุมเสนอความเห็นโดยเสรี

ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นการจัดประชุมพัฒนาศักยภาพฯ ผู้เข้าร่วมประชุมมีความพึงพอใจในระดับมาก โดย ด้านความคาดหวังในการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ก่อนเข้าร่วมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้าร่วมการประชุมส่วนใหญ่คาดหวังว่าจะได้รับความรู้ในประเด็นเฉพาะตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตที่กำหนดในการประชุมแต่ละครั้ง เช่น เรื่องสิทธิคนพิการตามกฎหมาย กระบวนการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากต่างพื้นที่ เป็นต้น รองลงมาคือ คาดหวังว่าจะนำความรู้ที่ได้รับจากการประชุมไปปฏิบัติ ปรับปรุงการทำงาน และคาดหวังว่าจะได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานกับโครงการอื่นๆ และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการประชุมปฏิบัติการ ผู้เข้าร่วมประชุมระบุว่าผลการประชุมเป็นไปตามความคาดหวัง มีผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งระบุว่าได้ผลเกินความคาดหวังและจะนำความรู้ที่ได้รับไปไปต่อยอด ขยายผลทั้งกับด้านการศึกษา การทำงานและเชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆ

2. ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

2.1 ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการติดตามข้อมูลตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ

1) สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตจากการวิจัยนี้ เป็นการนำมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่ พก. พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติ (implement) โดยเป็นการทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลปีแรกในพื้นที่ 32 ตำบลต้นแบบ ซึ่งตัวชี้วัดบางตัวตามที่กำหนดในมาตรฐาน ฯ ใช้เกณฑ์เชิงพัฒนาการเปรียบเทียบผลแต่ละช่วงเวลา อาจยังไม่สามารถตัดสินผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในปีแรกได้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ และแสดงให้เห็นพัฒนาการของสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการในเรื่องนั้นๆ รวมทั้งการขยายพื้นที่การเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศและกรุงเทพมหานคร

2) การกำหนดเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จของการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ หากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการขาดการรับรู้ ความเข้าใจต่อฐานคิดและที่มาของมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการแล้ว จะทำให้ไม่สามารถนำมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการไปใช้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิผล ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และเกิดการยอมรับต่อมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ ซึ่งจะส่งผลต่อการนำมาตรฐานฯ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้ตามเจตนารมณ์

3) ข้อมูลการเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ บางส่วนมีเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงกับลักษณะ/ประเภทความพิการ ดังนั้น ผู้ดำเนินงานติดตามข้อมูลสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการหรือผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการโดยตรง จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดในเรื่องตัวชี้วัด เกณฑ์การบรรลุเป้าหมาย รวมถึงเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามตัวชี้วัด

4) สถานการณ์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ดังนั้น เมื่อมีการนำมาตรฐานคุณภาพชีวิตไปใช้จริงระยะหนึ่งแล้ว อาจมีการปรับปรุงเรื่องตัวชี้วัด และเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จของตัวชี้วัดบางตัว โดยใช้ข้อมูลพื้นฐานตามสถานการณ์จริงเป็นฐาน (baseline) ในการกำหนดเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายการเข้าถึงสิทธิของคนพิการให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เป็นงานที่ต้องการการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย การเก็บข้อมูลตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ ควรให้ความสำคัญบทบาทของหน่วยงานในระดับพื้นที่ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาศักยภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้

ประโยชน์จากข้อมูลแก่ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งการพัฒนาระบบสารสนเทศเกี่ยวกับสถานการณ์คุณภาพชีวิตคนพิการ

6) สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการกำหนดแนวนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ควรมีการผลักดันการใช้มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการให้เข้าสู่แผนพัฒนาในระดับพื้นที่ เช่น แผนพัฒนาในระดับตำบลหรือแผนพัฒนาระดับจังหวัด

2.2 ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อสถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตาม

มาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ

1) สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการในพื้นที่ที่เข้าร่วมในโครงการวิจัย ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิทางด้านโดยสาเหตุหลักอาจเนื่องมาจากการขาดการรับรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ และมีความต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษา อาชีพ ผู้ดูแลคนพิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในเรื่องการสื่อสาร การส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการตามกฎหมายแก่คนพิการและผู้ดูแลคนพิการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมอาชีพ การมีผู้ดูแลคนพิการให้เพียงพอต่อความต้องการ รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับความต้องการของคนพิการ ทำความเข้าใจให้คนพิการและผู้เกี่ยวข้องรับรู้ถึงสิทธิตามกฎหมาย

2) ควรมีการติดตามและประเมินผล สถานการณ์การเข้าถึงสิทธิของคนพิการตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยอาจดำเนินการในรูปคณะทำงานหรือคณะกรรมการที่มีความรู้ ความเข้าใจและความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยมีข้อเสนอแนะให้เป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานในระดับพื้นที่เพื่อให้ความใกล้ชิดและสามารถใช้ข้อมูลดังกล่าว ประกอบในการกำหนดแนวทางการทำงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.3 ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่

ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

1) รูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ เป็นรูปแบบทางเลือกที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้น การนำรูปแบบการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการไปประยุกต์ใช้ ควรพิจารณารูปแบบที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและสถานการณ์ความต้องการ และศักยภาพโดยรวมของคนพิการในสังคม รวมทั้งพิจารณาเงื่อนไขที่กำหนด

2) การบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนของภาคส่วนที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจเอกชน ภาคการศึกษา และภาคชุมชน โดยการบริหารจัดการควรเน้นการทำงานที่เป็นหุ้นส่วนมากกว่าการสั่งการ กล่าวคืออาจต้องเริ่ม

จากการมียุทธศาสตร์ร่วมกันในการบริหารจัดการระบบสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ

2.4 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาศักยภาพ

1) จากบทเรียนการพัฒนาศักยภาพที่พบว่า ความรู้ ทักษะพื้นฐานของผู้เข้าร่วม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลลัพธ์ของการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งการพัฒนาศักยภาพครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการ ทำให้ไม่สามารถออกแบบให้มีความเฉพาะเจาะจงกับพื้นฐานของผู้เข้าร่วมที่มีความหลากหลายได้ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพในอนาคต ควรมีการวิเคราะห์พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของผู้เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ และนำมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของผู้เข้ารับการพัฒนาศักยภาพ

2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย โดยบุคคลเหล่านั้นควรมีความรู้พื้นฐานที่เฉพาะเจาะจงในการดูแลคนพิการ ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้เครือข่าย/ผู้ปฏิบัติการ เช่น เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ผู้ดูแลคนพิการ รวมถึงคนพิการ (ที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพ) ได้เข้าร่วมพัฒนาศักยภาพเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการด้วย เพราะเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

3) สิ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ คือ การส่งเสริมให้คนพิการได้รับรู้ถึงสิทธิของตน และเรียนรู้ถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเอง เป็นผู้ที่สนใจในการพัฒนา (active learner) มากกว่าเป็นผู้รอรับการพัฒนา